

ИСТРАЖИВАЧКИ РАД

Интеграција студената у Босни и Херцеговини:
студија Колеџа уједињеног свијета
(United World Colleges – UWC) у Мостару

Кратак преглед

Мери Хејдн (Mary Hayden) и Џеф Томпсон (Jeff Thompson)

CfBT Education Trust

CfBT Education trust се налази међу 50 водећих добротворних друштава у Уједињеном Краљевству (УК) а пружа услуге из области образовања у корист заједницама у УК и цијелом свијету. Основан прије 40 година, CfBT Едуцатион Труст данас има годишњи обрт средстава од преко 100 милиона британских фунти. Има преко 2.300 запослених широм свијета који помажу у провођење образовних реформи, баве се предавачким, истраживачким и савјетодавним радом те спроводе обуку.

Откад смо основани, радили смо у преко 40 земаља у цијелом свијету. Наш рад укључује обучавање наставног кадра и руководиоца, израду курикулума те пружање услуга с циљем унапређења рада школа. Већина нашег кадра пружа услуге директно ученицима: у обдаништима, школама и високошколским установама; кроз пројекте осмишљене за ученике искључене из образовног система;

у институцијама за младе деликвенте и савјетовалиштима за помоћ младима.

Успјешно смо проводили програме реформи за владе широм свијета. Наши клијенти из владиних институција у УК су Управа за дјецу, школе и породице (DCSF), Канцеларија за образовне стандарде и локалне власти. На међународном нивоу, између осталих сарађујемо, са министарствима просвјете у Дубаију, Абу Дабију и Сингапуру. Остварени вишак прихода од наших пројеката се поново реинвестира у истраживачке и развојне подухвате у домену образовања. Наш истраживачки програм Evidence for Education – (Доказ за образовање) – има за циљ унапређење образовне праксе и проширење приступа њеном истраживању у УК и цијелом свијету

За више информација молимо да посјетите www.cfbt.com

Захвале

Аутори желе да изразе своју дубоку захвалност за помоћ и подршку свима који су дали властити допринос у осмишљавању, провођењу и изради извјештаја о резултатима проведене студије:

- CfBT Education Trust-у за помоћ и подршку у свакој фази пројекта
- директору, професорима и ученицима Колеџа уједињеног свијета у Мостару (UWCIM) за сарадњу и радни простор који су обезбједили истраживачима, те на показаној доброј вољи да одговоре на захтјеве за прикупљање и доставу података

- администрацији UWCiM-а које је помогла у организовању посјета у Мостару, превозињу и пружању техничке подршке током састанака и семинара

- директору и замјенику директора Гимназије Мостар што су нам дозволили да разговарамо с ученицима и професорима у сврху прикупљања података те што су били на располагању за разговор с истраживачима

- родитељима, бившим ученицима UWCiM-а и осталим члановима заједнице у Мостару за показану спремност да одговоре на питања наших истраживача

Погледи и мишљења изнијета у овој публикацији су ауторова и не приједстављају нужно погледе Образовног Фонда ЦфБТ (CfBT Education Trust).

© Ауторска права CfBT 2010

All rights reserved

Биографије

- **Мери Хајден (Mary Hayden)**

Др. Мери Хајден је директорица Центра за наставничке студије у међународном контексту (Centre for the study of Education in an International Context - CEIC) Универзитета у Бату (УК). Такође она води програм за стицање академских звања магистра и доктора наука из домене образовања, које тај Универзитет нуди великом броју наставника запослених у међународним школама у цијелом свијету. У раду на посlijедипломским програмима и у мониторингу истраживачких пројеката, Др. Хајден посебан нагласак ставља на међународне школе и међународно образовање, што је област о којој је публиковала бројна дјела. Евалуирала је магистарске и докторске студије за универзитете у цијелом свијету те водила бројне истраживачке пројекте. Др. Мери Хајден је члан Савјетодавног комитета за међународни наставни плана и програма за основну школу (International Primary Curriculum (IPC) Advisory Board) те академски савјетник Међународног програма управљања руковођењем (International Leadership Management Programme (ILMP)). Уредница је Журнала за истраживања на пољу међународног образовања (Journal of Research in International Education). Оснивач је и члан Управног савијета Алијансе за међународно образовање (Alliance for International Education).

- **Јеф Томпсон (Jeff Thompson)**

Професор Јеф Томпсон предаје, врши надзор и проводи истраживања у Центру за наставничке студије у међународном контексту (Centre for the study of Education in an International Context - CEIC) Универзитета у Бату (УК), у областима које се односе на међународне школе и међународно образовање. Много година се бавио развијањем наставног плана, евалуацијом и системом провјере знања на националном и интернационалном нивоу. Радио је и на високим функцијама испитивача у Организацији за Међународну матуру (International Baccalaureate Organization), као и за многе универзитете у цијелом свијету, на додипломским, магистарским и докторским програмима. Професор Томпсон је издао бројна дјела из области међународног образовања. Предсједник је Савјетодавног комитета за међународни наставни плана и програм за основну школу (International Primary Curriculum (IPC) Advisory Board) и оснивач и уредник Журнала за истраживања на пољу међународног образовања (Journal of Research in International Education). Професор Томпсон је предсједник и члан управних савјета више међународних школа а директор је и Међународног комитета Колеџа уједињеног свијета (United World Colleges). Оснивач је и предсједник Алијансе за међународно образовање (Alliance for International Education).

1. УВОД И КОНТЕКСТ

Послије потписивања Дејтонског мировног споразума 1995. године, у Босни и Херцеговини је урађено много у погледу реконструкције; реконструисан је и мостарски Стари мост који је званично поново отворен 2004.

Послије смрти председника Тита, осамдесете године прошлога вијека у Југославији су обиљежили немири, подстакнути јављањем покрета за стицање независности унутар шест република, које су чиниле Федерацију. Први сукоб је избио 1991. године приликом покушаја Југословенске народне армије да поново успостави контролу над Словенијом и Хрватском, републикама које су прогласиле независност. У априлу 1992. године, кад је Босна и Херцеговина (БиХ) прогласила независност, избија низ жестоких међуетничких сукоба између Срба (православаца), Хрвата (католика) и Бошњака (муслимана). Мостар, пети град по величини у БиХ, у првој години рата је напустио велики број Срба. Град је поново разаран и подијељен у току тзв. „рата унутар рата“, рата који је вођен 1993. и 1994. године, кад је сукоб између двије преостале заједнице резултовао великим бројем погинулих и разарањем већих дијелова града (укључујући и рушење Старог моста из 16. вијека о чему се тад много писало).

Послије потписивања Дејтонског мировног споразума 1995. године, у Босни и Херцеговини је урађено много у погледу реконструкције; реконструисан је и мостарски Стари мост који је званично поново отворен 2004. Међутим, дубоке подјеле између три заједнице се још увијек јако осјете. У неким дијеловима земље се та подјела манифестује и у образовању младих у подијељеним школама и универзитетима. Град Мостар је један такав примјер, у којем Хрвати и Бошњаци углавном живе подијељени на тзв. источни и западни дио града и имају сваки своје школе и универзитете, као и остале институције које се брину о потребама својих заједница.

У 2005. години покренута је иницијатива двије организације са сличним мисијама промовисања међународног мира и интеркултуралног разумијевања која је подстакла омладину Мостара да се почне дружити на начин који је дотада био незамислив. Покрет Колеџа уједињеног свијета (United World Colleges – UWC), основан на принципу додјеле стипендија и који има 13 колеџа широм свијета, властиту идеологију темељи на вјеровању да окупљање младих људи из читавог свијета да живје и уче скупа, помаже рушењу баријера и предрасуда, које су често посљедица не долажења у контакт или непознавања обичаја других

људи. Организација за Међународну матуру (International Baccalaureate- IB) нуди школама у цијолом свијету три наставна плана и програма (програм за основну школу, програм за средњу доб и диплома програм), чији је заједнички циљ промовисање међународног разумијевања. Ова UWC-IB сарадња је резултовала отварањем новог UWC-а, Колеџа уједињеног свијета у Мостару (United World College in Mortar- UWCiM), који уједињује ученике узраста од 16 до 18 година. Њихово је школовање финансирано путем стипендија а наставу похађају у мјешовитим групама у којима, поред ученика из Мостара и осталих дијелова БиХ, има и ученика из других држава. Настава се одржава на енглеском језику и по завршетку, ученици стичу диплому Међународне матуре (IB). Наставни кадар у UWCiM чине искусни страни професори програма Међународне матуре (IB) и домаћи професори који су прошли специјалистичку обуку за предавање по IB стандардима.

UWCiM је уписао прву групу ученика у августу 2006. године, а четврта генерација је старобала у августу 2009. У почетку је заједнички смјештај обезбјеђиван само за ученике који долазе ван Мостара, док је у другој половини прве школске године ова политика промијењена па је и за мостарске ученике UWCiM-а постало обавезно да живе у заједничком интернатском смјештају (ученичке резиденције се налазе у обадва дијела града). Просторије додјељене UWCiM-у су смјештене на последњем спрату зграде, престижне Гимназије Мостар, која је свакако прогресивнија од осталих школа у граду јер нуди два наставна плана и програма, на босанском и хрватском језику, у облику «двје школе под једним кровом». Као и у осталим подијељеним образовним контекстима у БиХ, ученици Гимназије Мостар се образују на својим језицима: српскохрватски језик који је био службени језик земље прије рата, с малим варијацијама у језику сваке заједнице, сада се сматра различитим језицима: српским (ћирилично писмо), хрватским и босанским језиком. Обадва дијела Гимназије Мостар пружају четворогодишње образовање ученицима узраста од 15 до 18 година, сваки има свој наставни кадар и директора (један врши функцију директора Гимназије Мостра, а други му је замијеник).

Док су у првој години пројекта у погледу његове ефикасности постојали анегдотски докази, нису прикупљени систематски подаци који би могли

да послуже као основ за доношење закључака у том смјеру. Студија, коју финансира CfTB и која је предмет овог завршног извјештаја, је замишљена као процјена утицаја успјешности пројекта на подстицање даље интеграције међу:

- трима етничким групама ученика UWCiM-а из Босне и Херцеговине
- ученицима UWCiM-а из БиХ и ученицима UWCiM-а из других земаља
- међу свим ученицима Гимназије Мостар

Од самог почетка намјера је била да резултати студије буду не само темељ за доношење одлука у вези с UWCiM-ом, него да послуже и као извор

информација за оне који се баве утврђивањем политике и планирањем у Гимназији Мостар те шире на нивоу цијеле Босне и Херцеговине. Нада је била и да ће резултати бити корисни и другима који раде у постконфликтним ситуацијама, посебно у контекстима образовања и школовања.

[Напомена: Да би се избјегла могућа забуна због употребе ријечи «босански» као придјева који може да се односи на све људе који су држављани Босне и Херцеговине и људе бошњачке националности (у супротности српској или хрватској националности), скраћеница БиХ се у тексту користи кад се говори о свим људима који су држављани Босне и Херцеговине]

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Методологија усвојена као основа ове студије је у суштини процјена која се заснива на «илуминативном» моделу који обухвата три фазе: посматрање, даље истраживање и потрагу за објашњењем. Методологија је у својој суштини и формативна и сумативна, а све у циљу информисања не само оних који се баве утврђивањем политике и планирањем у ширем националном и међународном образовном контексту, него и запослених у самом UWCiM-у.

У процјени успјеха UWC-IB пројекта у подстицању интеграције између ученика UWCiM-а припадника све три БиХ етничке заједнице, између ученика UWCiM-а из БиХ и ученика из иностранства, као и између ученика Гимназије Мостар, усвојена методологија је превасходно емпиријска студија. Она је утемељена на теренском раду у Мостару те електронским везама између Мостара и Батха, а као извори су кориштени:

- објављена истраживања о образовању у постконфликтним ситуацијама и остали извори на тему одбацивања предрасуда;
- анализе докумената припреманих у контексту UWC-IB Иницијативе.

Показало се да етнографски приступ прикупљању података путем запажања истраживача из прве руке није изводљив, па је прикупљање података попримило облик приказа перцепција и испричаних искустава бројних укључених страна:

- ученика UWCiM-а припадника свих етничких група из БиХ и ученика UWCiM-а из других земаља

- професора и вишег менаџмента/вођа из UWCiM-а (домаћи и страни)
- родитеља домаћих ученика UWCiM-а
- чланова мостарске локалне заједнице који имају везу с UWCiM-ом
- бивших ученика UWCiM-а (мањи број)
- ученика Гимназије Мостар са оба наставна плана и програма
- професора и вишег менаџмента/вођа са оба наставна плана и програма Гимназије Мостар.

Методологија студије прати етаблирани модел, у контексту илуминативне процјене која до информација долази перцепцијом, кориштења упитника и интервјуа као основних инструмената за прикупљање података. Како сваки метод има своје предности и ограничења кориштена су обадва инструмента, с тим да су упитници послужили као средство за прикупљање мишљења што већег броја припадника одређене групе, након чега је интервјуисан мањи број припадника исте групе да би се детаљније продискутовало о одређеним питањима. Тако је, поред уобичајених корака који се подузимају како би сам процес истраживања, подаци и открића уживали максималну могућу вјеродостојност и поузданост, вјеродостојност ојачана триангулацијом података и трагањем за перспективама различитих група укључених страна и њиховим поређењем.

Прелиминарна посјета Мостару је организована

„...усвојена методологија је превасходно емпиријска студија. Она је утемељена на теренском раду у Мостару те електронским везама између Мостара и Батха.“

“
...присуствовање
матурским
церемонијама
UWCiM -а, у мају
2008. и 2009.
године.”

у фебруару 2008., а циљ јој је био да се обаве неформални разговори ради упознавања са ситуацијом с мањим групама ученика UWCiM -а (прве и друге године), професорима UWCiM -а (укључујући директора), старатељима UWCiM -а те професорима који предају и у UWCiM -у и Гимназији Мостар. Посјета је послужила као средство за идентификовање основних проблема с циљем правилног одређивања тежишта инструмената за прикупљање података. Интервјуи су вршени на енглеском језику који је службени језик UWCiM -а. Организована је и заједничка посјета директору и замјенику директора Гимназије Мостар, ради обезбеђивања њиховог одобравања за испитивање мишљења ученика Гимназије Мостар путем упитника и интервјуа: разговори су вођени на локалном језику уз помоћ преводиоца. Током посјете и касније је прикупљена документација везана за UWC-IB Иницијативу, која је послужила као средство одређивања инструмената за прикупљање података на основу тачних информација и да би била укључена у будуће анализе.

Накнадно укључени елементи емпиријске компоненте студије су били упитници и интервјуи са свим странама укљученим у студију у току 2008. и 2009., као што је наведено

у Анексу 1. Испуњавање упитника је било на добровољној основи, али су ипак сакупљени одговори ученика из свих група, укључујући локалне, регионалне и интернационалне подгрупе ученика UWCiM -а, ученика Гимназије Мостар, и Бошњака и Хрвата – с тим да је у правилу женски дио свих укључених група био заинтересованији за испуњавање упитника од мушког дијела. Поред тога, у априлу 2009. је у Мостару одржан семинар на који су позване мање групе свих укључених страна (професори и менаџери UWCiM -а, професори и директори Гимназије Мостар, ученици UWCiM -а и Гимназије Мостар те њихови родитељи). На семинару су презентовани очекивани закључци/резултати студије (уз помоћ преводиоца), прије него што су учесници подијељени у групе за дискусију. Идеје и мишљења изнесени током семинара су помогли информисању, расвијетљавању и рафинирању очекиваних резултата/закључака студије. Додатни, мање формалан, контакт у Мостару је укључивао посјету ученичком интернатском смјештају, присуствовање скупштини Колеџа, позоришној представи ученика UWCiM -а у локалном Центру за културу и присуствовање матурским церемонијама UWCiM -а, у мају 2008. и 2009. године

3. ЗАКЉУЧЦИ

Закључци студије су презентовани у два главна дијела:

- Интеграција ученика UWCiM -а (и БиХ и страних);
- Интеграција међу ученицима Гимназије Мостар и између ученика UWCiM -а и ученика Гимназије Мостар;

у оба случаја су закључци извођени на темељу података прикупљених од припадника разних група укључених страна и обима у којем су се дешавале промјене од доласка ученика UWCiM -а у Мостар. У примјереним ситуацијама биће референци на релевантну литературу која је настала као плод истраживања, а да би било омогућено вођење што релевантнијих разговора. Од укључене релевантне литературе, током анализе прикупљених

података, највећи одјек су имала дјела Гордона Алпорта, чија је књига „Природа предрасуда“, први пут издата 1954. потакла читав један покрет, и све од тада има велики утицај на рад истраживача и практичара, укључујући Довидиа ет ал., који је 2005. издао књигу „Педесет година послје Алпорта“. Алпорт је формулисао оно што је послје постало познато као „хипотеза контакта“, у којој тврди да се предрасуде које владају међу различитим групама могу смањити ако се испуне следећи услови:

- свака група ужива једнак статус по мишљењу њених чланова
- заједнички циљеви група
- сарадња а не такмичарски и конкурентни однос међу припадницима група

„ Један ученик, који је по доласку још увијек вјеровао да је васпитан без предрасуда, је истакао да је то дијелом било зато што се раније није сретао с проблемима национализма... ”

- подршка власти, закона или обичаја.

3.1 ДОКАЗИ ИНТЕГРАЦИЈЕ МЕЂУ УЧЕНИЦИМА UWCiM -а

Овдје закључци могу да се сведу под два наслова:

- Каквим се ученици UWCiM -а виде сада у односу какви су били кад су тек стигли у UWCiM
- Фактори који су утицали на мијењање ученика UWCiM -а од њиховог доласка.

3.1.1 Промјене настале код ученика од доласка у UWCiM

Снажне поруке су стизале од свих интервјуисаних појединаца (ученика UWCiM -а, професора UWCiM -а и Гимназије Мостар, родитеља локалних ученика и бивших ученика UWCiM -а) о промјенама примијећеним код ученика од њиховог доласка, које су утицале на значајније дружење различитих група страних и домаћих ученика (укључујући, рецимо, арапске и израелске ученике) и дружење међу припадницима три групе локалних ученика. Интервјуисана су и два бивша локална ученика UWCiM -а на крају њихове прве академске године на Универзитету у Мостару. Они су истакли да су јача пријатељства успостављена међу припадницима три БиХ групе, него међу босанскохерцеговачким и страним ученицима, јер по њима БиХ групе имају много више тога заједничког (нису крили да су приликом уписа у UWCiM и прије него што су упознали једни друге мислили да су припадници осталих БиХ група чудни). Занимљиво је што је сличну ситуацију запазио и један професор UWCiM -а код арапских и израелских ученика који, чини се, разумију једни друге боље него што разумију остале стране и домаће ученике због много тога заједничког што дијеле. Јасне поруке су стизале и о промјенама у ставовима ученика у смислу одбацивања предрасуда и већој флексибилности откад су кренули у UWCiM (у неким случајевима се позитивно мишљење развило тек у току друге школске године на UWCiM -у). Већина ученика вјерује да су сад, могу више него на почетку, спремни да промијене мишљење о неком проблему и да се друже с припадницима других култура. Уочена је и занимљива тенденција да су припаднице женског пола биле не само расположеније за давање одговора, него су

њихови ставови били позитивнији од ставова њихових мушких вршњака.

Истакнути проблеми биће разматрани под два главна наслова у наставку:

(а) Властита самоувјереност и развој

Развој личности и атрибути као што су самоувјереност и флексибилност су стално наглашавани од стране ученика као аспекти промјене коју су примијетили код себе. Страни ученици су примијетили да су потпуно промијенили начин живота, нагласили су да су морали да се навикавају на захтјеван програм и дружење с великим бројем других ученика (у разреду и заједничком интернатском смјештају), као и изазове пред које су их ставиле све те промјене које су некад биле негативне једнако колико и позитивне. Сви су примијетили да су постали зрелији и самосталнији, што се по њима десило много раније него што би то био случај да су остали у својим земљама и домовима, иако се према мишљењу једног ученика такве промјене свакако дешавају у животу сваког појединца у доби између 16 и 18 година, посебно ако одлази из породичне куће. За неке је ученике (углавном оне из БиХ, али и неке ученике из иностранства) потпуно друкчији начин предавања и учења у почетку био шокантан и било им јако тешко да се привикну на њега, а сад га сматрају бољим од других.

Велики број страних ученика је био изненађен спознајом да је њихова перцепција о властитој отворености, непристраности и непосједовању предрасуда била преувеличана (схватили су, на примјер, да су у неким стварима били прилично необавијештени), а били су изненађени и почетном ограниченошћу и затвореношћу погледа код неких својих колега при доласку у UWCiM. Један ученик, који је по доласку још увијек вјеровао да је васпитан без предрасуда, је истакао да је то дијелом било зато што се раније није сретао с проблемима национализма и да је одбацивање предрасуда и прихватање различитости у неким контекстима лакше него у другим. Поједини страни ученици су истакли како мисле да су у почетку, кад су тек дошли у Мостар, били наивни јер су вјеровали да могу да промијене свијет. Иако је процес прихватања чињенице да тако нешто неће да се деси понекад тежак, два ученика која су потакла то питање (оба два су ученици друге године, чије се школовања у UWCiM -у ближи крају) мисле да сад имају много реалнију слику – иако их и

“ Интересантан аспект развоја самопоуздања, по мишљењу ученика, је да око двије трећине њих вјерује како сад имају много више самопоуздања него кад су тек дошли ... ”

даље не напушта оптимизам – о ономе што могу да постигну.

Локални ученици без разлике дијеле мишљење да су се видно промијенили од доласка: постали су зрелији и научили су да преузму одговорност за своје поступке, постали су отворенији и свјеснији кроз дружење с људима из различитих културолошких средина (укључујући и друге дијелове БиХ) и кроз организовања заједничких прослава. Заједнички став домаћих ученика је да су сад сви заокупљени стварима за које раније нису марили. Ученици друге године примјећују да је самоувјереност сваког појединца нешто што се развија с временом; истичу како примјећују да ученике прве године јако изненађује кад виде да на вечери послије жучне расправе они опет заједно сједе, што је пак ученицима друге године сасвим нормално. Неким ученицима, којима енглески језик није матерњи језик, дружење је у почетку стварало тешкоће, недостајало им је самопоуздања да се укључе у разговор, али је и то с временом дошло на своје.

Интересантан аспект развоја самопоуздања, по мишљењу ученика, је да око двије трећине њих вјерује како сад имају много више самопоуздања него кад су тек дошли у UWCiM и да су сад спремнији устати у одбрану себе и свог система вриједности пред људима који не његују исте вриједности.

Да би се избјегао погрешан закључак како растућа свијест о себи, свом мишљењу и увјерењима наговјештава недостатак воље да се отвори према другима, интересно је примјетити да се велики број ученика сад осјећа спремним да супротстави своје ставове другима, што је вјероватно показатељ не само стеченог самопоуздања у властите вриједности, него и спремности на дебату, слушање других и одбрану својих ставова. Критичко размишљање прије доношења суда је у разговору с ученицима оцијењено као позитиван развој у том погледу.

Већина ученика мисли како сад тежи охрабривању других ученика из потпуно друкчијих култура да уче о њиховој култури. Једна ученица је у интервјуу такво мишљење илустровала својим примјером. Она је научила да живи с чињеницом да неки ученици не познају њену земљу, док би је прије такво незнање увриједило. Иста ученица мисли да

је њен задатак да их образује. Многи ученици осјећају како су сад много спремнији него прије да се супротставе предрасудама које други људи могу да имају о различитим културама.

Оно што је такође важно за развој сваког појединца је снажна идентификација с једном културом. Отприлике једна трећина ученика мисли да је њихова идентификација с једном културом сада мање изражена него прије. Једнак број ученика истиче да су сад мање убијеђени у супериорност своје властите културе у односу на друге културе.

Учинак на раније настале односе је интересно подручје о којем је било говора у интервјуима с ученицима UWCiM -а. Односи с породицама су се према неким локалним ученицима знатно промијенили. Један ученик је изјавио да је за његову мајку његов преображај у западњачког младића био болан, док одређени број ученика мисли како су њихови разговори с родитељима постали зрелији, јер сад с родитељима могу да подијеле нове ствари које су научили. Слична ситуација је према мишљењу ученика и с њиховим пријатељима, с којима се њихов однос такође промијенио, па су неки изгубили неке старе пријатеље што објашњавају недостатком заједничких тема. Други ученици су успјели да задрже старе пријатеље иако су се промијенили: заједничко мишљење је да раније стечена пријатељства могу да опстану ако обадвије стране то желе и ако су стари пријатељи заинтересовани да уче из искустава ученика UWCiM -а и да буду отворени за њих, али не и обратно. Више ученика је у интервјуима навело искуства одласка кући за распуст (они чије су породице/стари пријатељи далеко) као показатељ колико су се они (и њихови приоритети) промијенили.

(6) Став према другима

Тема које су се готово сви ученици хтјели дотаћи у интервјуима су предрасуде типа претходно формираних очекивања о понашању људи из друкчијих културолошких средина и прихватања стереотипа који се темеље на недостатку искуства с којима су, како сами истичу, у UWCiM дошли и страни и домаћи ученици. Већина ученика мисли, што је потпуно супротно њиховом ранијем увјерењу, да их сад више занима појединац и његова личност него његово културно наслијеђе или његова националност. То је стално потенцирано у

“ Велики број
родитеља је
позитивно говорио
о дружењу њихове
дјеце с дјецом
која потичу из
других култура и
стварању нових
пријатељстава... ”

интервјуима, уз коментаре типа да неки од њих сад више и не знају којој групи ко припада. Као резултат тога су настала нова пријатељства међу домаћим и страним ученицима, укључујући (како су локални ученици више пута истакли током интервјуа, а подржали професори UWCiM -а) нова пријатељства међу Србима/Бошњацима/Хрватима. У интервјуима су и домаћи и страни ученици дали своје објашњење онога што је у најранијим данима колеџа сматрано чистом подјелом на домаће и стране ученике, по којем је сваки појединац тад у ствари тражио друштво особа у чијем друштву ће се најугодније осјећати. Многи ученици су у интервјуима истакли како су били присиљени да напусте своју зону угодности, и да упознају друге људе и превазиђу националне и вјерске разлике у упознавању других као појединаца. Углавном сви интервјуисани ученици мисле да су научили да се прилагоде и да су се као резултат тога почели да се више друже: лоше знање енглеског језика је такође на почетку представљало препреку која је сад превазиђена.

Једнако снажне поруке су стизале о примијећеним промјенама у свијести, информисаности и заинтересованости за ученике који долазе из различитих културолошких средина. Већина ученика је изјавила да се сад много више интересује за дешавања у другим дијеловима свијета него прије, да су сад свјеснији обичаја људи из других крајева свијета него кад су тек стигли у UWCiM. Локални ученици су чврстог увјерења да су сад свјеснији и отворенији за друге управо због дружења с људима из других средина. Једна ученица је истакла да јој је дружење и упознавање с вршњацима из Африке и Азије дало потпуно друкчију перспективу. Феномен који су истакли и домаћи и страни ученици је да се сад осјећају спремнијим да говоре о својим земљама и међународним питањима. Понекад је то било тешко, посебно кад би се узбуркале страсти, али је на крају резултовало бољим међусобним разумијевањем и одбацивањем предрасуда.

Питања везана за стварање пријатељских односа с другима је такође посебно важно у смислу промјена примијећених од доласка ученика у UWCiM. Већина ученика истиче, на примјер, да су сад спремнији него прије да сарађују с другим људима и да пронађу

пут рјешавања неког проблема на начин који неће повриједити припаднике друге културе. Заједничка тема у интервјуима је све веће прихватање других и њиховог права да буду саслушани, уз очекивање да ће да се о проблему разговара, и да ће на крају сви ипак да остану пријатељи и да ће и даље поштовати једни друге, па чак иако не успију постићи договор.

У интервјуима су испричане многе приче о пријатељствима ученика, на примјер ученика из различитих етничких група у БиХ који су постали добри пријатељи. Чули смо и причу о локалном ученику чији су родитељи у почетку имали жељу да њихов син живи на „својој“ страни ријеке, док се већ на другој години нису противили његовој жељи да живи у другом дијелу града и собу дијели с пријатељем из друге земље. Више ученика се присјетило свог првог преласка у други дио града од оног у којем су одрасли и то на наговор својих колега и пријатеља, страних ученика UWCiM -а.

Велики број родитеља је позитивно говорио о дружењу њихове дјеце с дјецом која потичу из других култура и стварању нових пријатељстава: један је испричао како је његов син довео два страна ученика у њихову кућу да гледају фудбалску утакмицу на телевизији, док је други испричао да је његова кћерка позвала кући на вечеру своје пријатељице из Шпаније и Кине, као и да је научила многе фразе и пјесме из разних земаља уз помоћ страних пријатеља које је стекла у UWCiM.

У упитницима су ученицима постављена три провокативна питања, а сва три су се односила на толеранцију према другима. Двије трећине ученика сматра да су сад толерантнији према мишљењима других, чак иако се с тим мишљењима сами не слажу, тек нешто више од половине ученика вјерује да су сад толерантнији према друкчијим мишљењима, чак иако су та мишљења за њих потпуно неприхватљива, док се тек око трећине ученика сад сматра спремнијим него прије да прихвати понашање других људи које је за њих потпуно неприхватљиво. Не изненађује кад на такве одговоре наилазите и у компликованим ситуацијама: сличне обрасце можемо очекивати у сваком пресеку популације, а једна ранија студија, коју су провели Хауден ет ал. (2000) о ученицима страних школа широм

“...да ли појединац треба ићи путем културног релативизма и прихватити сваку врсту понашања, ма какво оно било и колико провокативно, ако такво понашање или мишљење потиче из друкчијег културолошког контекста, а ако не треба, гдје треба повући границу.”

свијета, је показала сличне резултате. Таква питања потезу једно друго, теже питање о мјери у којој појединац треба да толерише понашања и мишљења других људи ако су она у сукобу с његовим властитим системом вриједности: да ли појединац треба ићи путем културног релативизма и прихватити сваку врсту понашања, ма какво оно било и колико провокативно, ако такво понашање или мишљење потиче из друкчијег културолошког контекста, а ако не треба, гдје треба повући границу.

Одговори на једно постављено питање сугеришу да се више од три четвртине ученика осјећа спремним да поштује културу и обичаје других људи кад се нађу у њиховом присуству, вјероватно су протумачили да се то питање односи на мање компликоване контексте. Велика већина ученика прихвата да сви људи имају право на слободу мишљења, док скоро једнако велика већина ученика сматра да сад пуно више, него прије, уважавају мишљења других људи, па чак иако се с тим мишљењима можда уопште не слажу. Много изазовније је било питање о уважавању права других људи да своје мишљење спроведу у дјело у њиховом присуству, чак иако је таква пракса за њихово друштво потпуно неприхватљива. Овдје је, што не изненађује с обзиром да се ради о понашању а не о мишљењима, релативно мали број ученика (иако још увијек већина њих, знатно више од половине) одговорио да су сад спремнији прихватити таква права него раније.

Укратко, из разговора с ученицима, професорима, родитељима локалних ученика и бивших ученика UWCiM -а је изведен чврст доказ да су се ставови ученика (и домаћих и страних) заиста промијенили од њиховог доласка у UWCiM. Такве промјене су довеле до одбацивања предрасуда и повећане флексибилности, што је омогућило настајање пријатељстава унутар и између разних група, као и до чешћег дружења међу свим ученицима UWCiM -а.

Следећи одломак третира факторе који су проузроковали ове промјене.

3.1.2 Фактори који су проузроковали промјене код ученика UWCiM -а од њиховог доласка

Све групе су упитане о факторима који су по

њиховом мишљењу узроковали промјене код ученика UWCiM -а од њиховог доласка, а наведени фактори су груписани у следеће наслове (који се очигледно преклапају у одређеној мјери):

- Настава у разреду
- Заједнички интернатски смјештај ученика
- Интеракције с другима (ученицима, професорима, локалном заједницом) из различитих култура
- Ваннаставне активности

(а) Настава у разреду

Далеко најјачи фактор који је имало утицај у овој категорији, по мишљењу ученика, је била настава у разреду о потреби посматрања проблема из више перспектива и часови на којима се разговарало о критичком мишљењу. Ученици сматрају утицајнима и неке друге факторе, иако можда не на истом високом нивоу, укључујући учење/предавања о другим земљама и регијама (њиховој историји, географији, политици), израду обимних радова (пројеката) на теме везане за одређене културе, разматрање и размишљање о примјерима из разних култура на часовима, учење да све културе треба да се једнако поштују као и потицање ученика од стране професора на толеранцију према културама чији се обичаји разликују од њихових властитих.

Такве перцепције су у складу с општим мишљењем исказаним у интервјуима с ученицима да је наставни програм, који потиче дискусију у разреду и рјешавање проблема, био један од фактора који су узроковали промјене код појединаца, заједно с професорима који су понекад утицали на такве промјене (неки професори су више од других били проактивни у охрабривању и потицању интеракције) и у разреду стварали потицај за ученике. Сесије као што су „Свијет данас“ и „Глобална освијештеност“ су потицале дискусију о понекад тешким питањима, што је ученике нагнало да размисле и преиспитају своја мишљења и увјерења. По мишљењу ученика и професора, групне активности у разреду (укључујући рад у паровима у научним лабораторијама) су такође помогле стварању заједништва. Неки дијелови курикулума Међународне матуре (као што је предмет Теорија знања) су били погодни за дискусију о

Ученици и професори готово без изузетка мисле да је заједнички смјештај ученика фактор који је имао најснажнији утицај на мијењање ученика UWCiM -а.

питањима интеграције више него неки други.

Различити предавачки стилови су по мишљењу домаћих ученика утицали на њихово мијењање, јер се од њих очекивало да се укључе у дискусију и изразе своје мишљење, што раније не би учинили, пошто су дошли из углавном прескриптивних и дидактичких система образовања (показало се да је овакав стил био новина и за неке стране ученике). Иако им је у почетку било тешко (у комбинацији с недостатком самопоуздања кад су морали говорити на енглеском језику), нови стил се сад свима више допада и цијене односе створене са својим професорима у UWCiM -у, у којима од њих могу очекивати разумијевање и подршку.

(б) Заједнички интернатски смјештај ученика

Ученици и професори готово без изузетка мисле да је заједнички смјештај ученика фактор који је имао најснажнији утицај на мијењање ученика UWCiM -а. Док многи ученици мисле да је комплетно искуство (комбиновани курикулум, заједнички смјештај, друштвена интеракција и чињеница да сви живе у Мостару) довело до промјена, сви они ипак дијеле мишљење да је најјачи утицај на њихово мијењање имао управо заједнички смјештај и дијељење соба с ученицима из друкчијих средина. Заједнички живот, дијељење obroка, заједничких просторија, спаваоница и слободног времена све их је заједно подстакло да пронађу најбољи начин прилагођавања једних другима (без обзира на националну, културолошку или лингвистичку припадност). Морали су живјети заједно и стога су морали пронаћи најбољи начин да заједнички живот ипак функционише без потешкоћа, што захтијева поштовање друкчијих понашања и обичаја.

Важност учења прихватања компромисних рјешења, не само у смислу различитих културолошких наслијеђа и обичаја, него и у обичним ситуацијама као нпр. кад је једно „јутарњи тип“ а друго „ноћни тип“, је истакнута у великом броју интервјуа, као и важност сарадње у погледу одржавања заједничких просторија, нпр. купатила. Некима је заједнички смјештај у почетку падао тешко и то посебно ако раније нису дијелили собу с неким (једна ученица мисли да јој је ту помогло што долази из бројне породице, за разлику од њене цимерке која је јединица), али су научили да се

прилагоде једни другима. Домаћи ученици то повезују са све бољим разумијевањем потребе за сарадњом свих заједница умјесто политике немијешања, што је искуство неких ученика из БиХ: боље познавање цимера или других ученика који живе у истој кући (укључујући ученике из осталих БиХ етничких заједница) је за њих било веома важно и зато сад дијеле мишљење да им је управо заједнички смјештај помогао у сазријевању, учењу о заједничком животу и дружењу с другим људима. Једна ученица је изјавила како је на почетку имала проблема с цимеркама, дијелом због тога што је лоше говорила енглески језик, али и због тога што је неке ствари једноставно обављала на друкчији начин. Сад је, каже, сретна што је имала такво искуство јер јој је управо оно помогло да научи много о људима из других средина и постане њихов пријатељ. Друга ученица, која прије доласка у UWCiM није упознала много људи из других крајева свијета, сматра да је кроз заједнички живот с осталим ученицима научила много о мирољубивој коегзистенцији. Више ученика је процес навикавања на живот у ситуацијама заједничког смјештаја оцијенила аналогним животу у властитој породици: такав живот и заједница сигурно имају своје успоне и падове, али они у суштини чине окружење у којем једни другима дају свесрдну подршку.

Битан учинак заједничког живљења, који су нагласили сви ученици, је подизање свијести ученика и њихово боље разумијевање свјетске проблематике. Ако су неки ученици раније били веома слабо заинтересовани за дешавања у свијету, живот с другим ученицима и пријатељима из других земаља их је натјерао да се више заинтересују о тим проблемима – кроз разговоре с осталим ученицима у разреду и у слободно вријеме. Брига за дешавања у неком дијелу свијета, зато што им цимер или цимерка долази управо из тог дијела свијета, је резултовало тиме да су вијести постале, како је то један ученик лијепо рекао, „вијести с људским ликом“.

(ц) Дружење с припадницима различитих културолошких средина

Питања којих смо се дотакли под насловом „Заједнички интернатски смјештај ученика“ се очигледно односе на интеракцију с другима. Поред тога, дружење с ученицима из других земаља у разреду сви ученици такође

Већина ученика вјерује да је школовање далеко од куће утицало на њихово мијењање...

сматрају једним од основних фактора који је утицао на њихово мијењање. Ученици мисле да су ту велику улогу одиграли и њихови професори који и сами потичу из различитих културолошких средина, па су им могли бити примјер интернационализма. Остали фактори које ученици сматрају утицајним, иако можда не у истој мјери као претходне, су учествовање у тимским активностима с ученицима из других земаља, дружење у клубовима и секцијама колеџа, присуствовање семинарима/предавањима на којима су предавачи били из разних дијелова свијета, мијешање с припадницима локалне заједнице у Мостару и интеракција с ученицима који потичу из потпуно друкчијих културолошких средина на UWCiM -у и изван UWCiM -а/Гимназије Мостар. Интересантно је, али вјероватно не изненађује, да су локални ученици у својим одговорима приписивали већи утицај интеракцији с ученицима Гимназије Мостар него њихове стране колеге. Већина ученика вјерује да је школовање далеко од куће утицало на њихово мијењање (то су природно истицали више страни него локални ученици). На питање о могућем утицају родитеља, осталих чланова породице и пријатеља само неколико њих је тај утицај оцијенило битним – утицај родитеља је оцијењен јачим од утицаја осталих чланова породице и пријатеља. Слична мишљења су изнесена о важности интеракције с припадницима различитих културних средина у једној ранијој студији о ученицима интернационалних школа (Hayden et al.)

(д) Ваннаставне активности

Ова категорија укључује све активности које је UWCiM организовао изван контекста наставе у разреду. Овдје се углавном истичу три фактора у смислу мјере у којој их ученици сматрају утицајним: учествовање у активностима UWCiM -а, као што су међународни дани и међународне вечери у којима су подстицани да испробају нека нова искуства, а која су обиљежја других култура (музика, храна, плес, драма) и учествовање у служби заједници (дио CAS (Creativity, Action, Service) програма наставног плана Међународне матуре). Остали фактори за које већина ученика вјерује да су имали утицај на њихово мијењање укључују упознавање других култура кроз филмове и TV програм, посјете другим градовима с хором или спортским тимовима и учествовање у активностима везаним за рад секције Модел

Уједињених нација (дебата, узор Уједињене нације).

CAS програм (креативност, спорт, служба у заједници) у програму Међународне матуре су активности које су и локални и страни ученици стално истицали у интервјуима, приписујући им велики утицај на властито мијењање. Циљ свих ових активности је окупљање ученика из различитих културолошких средина (укључујући ученике из других разреда, а понекад и ученике Гимназије Мостар), те интеракција с одраслим људима и дјецом из Мостара у сврху потицања бољег међусобног разумијевања. Активности које су понуђене на локалном нивоу као дио UWCiM -овог CAS програма су обухватиле: јавна догађања којима се жељела скренути пажња на тежак положај Рома у Босни и Херцеговини, UWCiM Зимски умјетнички фестивал у Мостару, Еко-пројект Еколошке групе UWCiM -а, Међународни фестивал људских права, одржан у Мостару у сарадњи с Хелсиншким комитетом за људска права Босне и Херцеговине, итд. Професори UWCiM -а су нагласили да су активности унутар заједнице (служба у заједници), као што је CAS, утицале на повећану интеграцију међу ученицима која је дијелом настала и као резултат дружења ученика с припадницима различитих културолошких средина током сарадње на заједничким активностима. Више локалних родитеља је веома позитивно говорило о CAS активности у коју су били укључени њихови син или кћерка, као и о утицају који је активност имала на њега/њу. Једна бивша ученица, која је управо завршила прву годину студија на Универзитету у Мостару, нам је рекла да је наставила волонтирати у школи за дјецу с посебним потребама и након одласка из UWCiM -а, иако се у почетку опирала обавези учествовања у CAS активностима на локалном нивоу.

Још једна бивша ученица је говорила врло позитивно о свом CAS искуству, цијенећи веома битним што су то биле обавезне активности, посебно у почетку кад су многи ученици изражавали своје незадовољство зато што су морали партиципирати у њима. Представнице двије институције у граду у којима су ученици извршавали своје CAS задатке (оба двије школе за дјецу с посебним потребама), које смо интервјуисали, су врло позитивно говорило о помоћи коју су добиле

// многи које смо интервјуисали – и ученици и професори – истакли су да је још увијек рано говорити о стварању позитивних односа и међусобног повјерења и да за настајање таквих промјена треба доста времена. //

од ученика и позитивном утицају њихових посјета на дјецу у тим школама.

Додатна корист CAS активности за локалне ученике, према ријечима једног професора, је кретање по многим дијеловима града (у вези с CAS активностима) у које раније можда нису залазили. Једна професорица која је одрасла у Мостару, а никад није прешла на другу страну ријеке Неретве и нису јој били познати чак ни називи улица у другом дијелу града, с овим у вези је примијетила да ученици UWCiM -а из Мостара спомињу називе улице града у обављању дијела града по њиховим називима и очигледно је да су град упознали на начин на који га она никад није упознала.

Укратко, позитивне промјене у ставовима ученика UWCiM, по њиховом мишљењу и мишљењу њихових родитеља и професора, су се десиле под утицајем разних међусобно повезаних фактора. Заједнички смјештај ученика у кућама (заједничке спаваонице) је очигледно био кључни фактор за окупљање ученика у окружењу које је наметало потребу проналажења начина прилагођавања једних другима. Ниједно друго окружење (разред или ваннаставне активности) није толико снажно захтијевало да заједнички живот профункционише, а позитивне приче о пријатељствима насталим кроз заједнички живот свједоче о важности улоге смјештаја и о мудрости одлуке донесене негдје половином прве године постојања UWCiM -а да ученици из Мостара, као и сви остали ученици UWCiM -а, морају живјети заједно као што и у школу иду заједно.

Остали аспекти интеракције с људима из различитих друштвених средина су такође важни, а међу њима су интеракција с професорима и осталим ученицима и људима из Мостара, док је програм Међународне матуре и његов CAS дио у сваком случају био главни промотер такве интеракције. Не мање важним су оцијењени и одређени аспекти формалнијег курикулума, гдје су комбинација самих предмета, предавачки стилови, очекивања од професора и примјер који су давали сами професори такође оцијењени утицајним и подстицајним у смислу промјене ставова и очигледно повећане интеграције.

3.2 ДОКАЗ ПОВЕЋАНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ С УЧЕНИЦИМА ГИМНАЗИЈЕ МОСТАР И МЕЂУ ЊИМА САМИМА

Главни фокус овог дијела студије је обим у којем је UWCiM, који је смјештен у згради Гимназије Мостар, утицао на повећање интеграције међу ученицима UWCiM -а и Гимназије Мостар, као и одговор на питање да ли постоји доказ да је присуство UWCiM -а утицало на повећану интеграцију међу студентима Гимназије Мостар. Као што смо радили с ученицима UWCiM -а, прво ћемо да утврдимо да ли су се десиле промјене, а потом, ако се промјене јесу десиле, утврдићемо који су то фактори довели до њих.

3.2.1 Обим промјена

Из упитника које су попуњавали ученици Гимназије Мостар, интервјуа с ученицима и професорима Гимназије Мостар и UWCiM -а извукли смо јасну поруку о релативно малим промјенама које су се десиле код ученика Гимназије Мостар од доласка UWCiM -а.

Касније смо установили, а на то су нам указале и многе интервјуисане особе, да је било превише амбициозно очекивати да ће се после само двије или три године од отварања UWCiM -а моћи видјети позитивни резултати, не само међу ученицима UWCiM -а, него и унутар ширег контекста цијеле Гимназије Мостар. И заиста, многи које смо интервјуисали – и ученици и професори – истакли су да је још увијек рано говорити о стварању позитивних односа и међусобног повјерења и да за настајање таквих промјена треба доста времена (посебно имајући на уму да су ученици Гимназије Мостар претходно похађали основне школе из више дијелова града и да се већина њих уопште не познаје кад дођу на школовање).

Већина ученика Гимназије Мостар је у својим одговорима истакла како не мисли да су се код њих самих, од успоставе UWCiM -а, десиле исте промјене које су се десиле код ученика UWCiM -а: промјене у смислу спремности да мијењају своје мишљење о одређеним питањима, формирања властитих чврстих увјерења, спремности на њихову промјену и сл. То наравно не значи да код тих ученика није примијењена спремност да то учине, већ они једноставно не мисле да су се у том смислу промијенили од отварања UWCiM -а. Иако је ученика који су изабрали опцију

„ Професори су позитивно говорили и о примијеђеном постојању воље међу ученицима Гимназије Мостар да се друже с ученицима UWCiM -а, иако су свјесни да се на томе морају још да раде... „

«нема промјене» било више од оних који су бирали друге опције, један прилично велик број ученика је ипак забиљежио барем неке промјене. Чак, иако су промјене које су ученици Гимназије Мостар навели у својим одговорима бројчано знатно мање у поређењу с промјенама које су се десиле код ученика UWCiM -а, оне су ипак примијеђене у неким областима. Нпр. више је ученика који мисле да су сад спремни да уваже обичаје других људи кад су у њиховом присуству и да сарађују с другима. Интересантно је још споменути да је у овој групи одговора, као и у другим, уочено да су углавном ученице Гимназије Мостар примијетиле код себе промјене (постале су отвореније, заинтересованије и помирљивије) за разлику од својих мушких колега. Интересантно је било и поређење одговора ученика Гимназије Мостар и подгрупа UWCiM ученика на исту групу питања, из којих се јасно види да су се промјене десиле у значајнијем обиму код домаћих ученика UWCiM него код ученика с оба програма у Гимназији Мостар.

Вриједно спомена је и то што је приликом поређења одговора из два упитника (из марта 2008. и маја 2009.), имајући на уму да их нису попуњавале исте групе у обадвије године, примијеђено да је знатно више позитивних одговора дато у другом упитнику о стварима као што су: дружење с људима из различитих културолошких средина, воља да се пронађе рјешење проблема, а да се притом не повриједи неко ко потиче из дружине средине, спремност на поштовање обичаја других људи у њиховом присуству, воља за сарадњу с другим људима, веће занимање за особу и њену/његову личност него за његову/њену припадност нацији/култури и прихватање чињенице да сви људи имају право на слободу мишљења.

Чини се да су перцепције ученика Гимназије Мостар у марту 2008., иако нису забиљежене значајније промјене код много њих, указале да је број оних који су осјетили барем неке промјене код себе велик, а то се посебно односи на ученице. У поређењу с одговорима на упитник из маја 2009., постоји назнака тренда пораста броја ученика који код себе препознају промјене, иако број ученика који не мисле да су се промијенили остаје значајан. Такав закључак – о промјенама међу неким, али не свим ученицима Гимназије Мостар и о већим промјенама примјеђиваним како

је одмицало вријеме – је поткријеђен и интервјуима вођеним с ученицима с оба наставна плана и програма у Гимназији Мостар. Једна група ученика Гимназије Мостар је кад су интервјуисани у новембру 2008. изјавила да отприлике половина ученика Гимназије има позитивно мишљење о UWCiM -у, док је мишљење друге половине негативно. Ученици чија је перцепција негативна, по ријечима интервјуисаних ученика, нису ни покушали да се упознају с ученицима UWCiM -а, док су они чија су мишљења позитивна користили сваку прилику да се упознају с ученицима UWCiM -а у кругу зграде, у кафићима и на другим мјестима. Негативни набој је каткад по њима резултат љубоморе или негодовања: због тога што је по неким одговорима у упитницима UWCiM заузео један дио зграде Гимназије Мостар и због доласка странаца у Мостар да кажу Босанцима и Херцеговцима шта да раде.

Овај закључак је поткријеђен запажањима професора Гимназије Мостар, професора и ученика UWCiM -а о понашању ученика Гимназије Мостар. Један професор Гимназије Мостар је рецимо указао на опште негодовање једног броја људи у Босни и Херцеговини због доласка «странаца» у земљу да им кажу како морају да живе заједно, једни с другима, иако су они тако већ живјели прије рата, што би донекле могло објаснити неке перцепције ученика. Тај професор и други професори су ипак говорили и о све позитивнијем мишљењу о UWCiM -у у Мостару и у самој Гимназији Мостар, након што су локални и страни ученици UWCiM -а постигли веома добре резултате на завршним испитима програма Међународне матуре и на тај начин себи осигурали мјеста на престижним страним универзитетима. Професори су позитивно говорили и о примијеђеном постојању воље међу ученицима Гимназије Мостар да се друже с ученицима UWCiM -а, иако су свјесни да се на томе морају још да раде. У интервјуима су сви ученици Гимназије Мостар изразили позитивно мишљење о UWCiM -у и његовим ученицима. Неки су споменули да још увијек одржавају везу с пријатељима који су се пребацили у UWCiM, па су на тај начин и стекли нове пријатеље из UWCiM -а.

3.2.2 Шта је утицало на мијењање ученика Гимназије Мостар

Јасно је да неки ученици Гимназије Мостар сматрају да су се мало или никако промијенили

Одређени број професора такође жали због одлуке по којој професори UWCiM -а и Гимназије Мостар не дијеле више исту зборницу, као што је то било на самом почетку кад је UWCiM тек отворен, што је био добар подстицај за дружење.

од доласка UWCiM -а, а мишљења која су исказали ученици и професори UWCiM -а и Гимназије Мостар указују на то да су ученици Гимназије Мостар подијељени у двије групе: у једну групу спадају ученици који имају позитивно мишљење о UWCiM -у, који признају да је UWCiM на њих позитивно дјеловао, док у другу групу спадају ученици чији је став негативан, који мисле да UWCiM на њих није уопште утицао и који се не би укључивали у заједничке активности UWCiM -а и Гимназије Мостар. То не значи да су то фиксиране групе, него се напротив чини да временом долази до преласка ученика из друге у прву наведену групу. Већина ученика UWCiM -а је с друге стране примијетила да је интеракција с ученицима Гимназије Мостар донекле утицала на промјене њихових ставова.

Интервјуи с професорима Гимназије Мостар и UWCiM -а наговјештавају да се и професори Гимназије Мостар могу подијелити у двије групе: једну групу чине професори који негодују што је UWCiM смјештен у згради Гимназије Мостар и нису заинтересовани за сарадњу с UWCiM -ом, док другу групу чине професори који имају позитивно мишљење о односима и предностима које сарадња доноси професорима и ученицима Гимназије Мостар и UWCiM -а. У оба случаја су без сумње, по мишљењу једне интервјуисане особе, ставови професора утицали на барем неке ставове појединих ученика Гимназије Мостар. Интервјуисани професори Гимназије Мостар су говорили о професорима UWCiM -а који се осмјехну или не и који узврате поздрав кад се сретну на ходницима, на исти начин на који су професори UWCiM -а говорили о професорима Гимназије Мостар. Сви су углавном навели језичну баријеру као сметњу успостављања контакта, што се више односи на професоре него на ученике, јер већина ученика Гимназије Мостар бар мало говори енглески језик, док већина професора Гимназије Мостар енглески језик не говори никако, а само неколико страних професора UWCiM -а је покушало научити локални језик. Неки професори су говорили врло позитивно о сарадњи професора Гимназије Мостар и UWCiM -а у контексту кориштења нових научних лабораторија/кабинета што је омогућило професорима с оба наставна плана и програма у Гимназији Мостар да, скупа с ученицима с оба наставна плана и програма, одржавају ваннаставне практичне часове из

биологије, хемије и физике уз помоћ UWCiM -ових лабораторијских техничара. Сарадња међу професорима појединих предмета, на примјер међу професорима француског језика у Гимназији Мостар и UWCiM -у, је такође наведена као позитиван примјер. Остали су причали о ваннаставним активностима у којима су учествовали професори Гимназије Мостар и UWCiM -а, као што је нпр. заједничко планинарење, послје којих су они и даље остали у контакту.

Једна група домаћих професора, који предају и у Гимназији Мостар и UWCiM -у, је омогућила успостављање веза међу професорима који су показали жељу за то. Одређени број професора такође жали због одлуке по којој професори UWCiM -а и Гимназије Мостар не дијеле више исту зборницу, као што је то било на самом почетку кад је UWCiM тек отворен, што је био добар подстицај за дружење. Други су говорили о просторији за пушаче у којој се професори пушачи из Гимназије Мостар и UWCiM -а често срећу, у којој им се некад придруже и њихове колеге непушачи. Остали су увјеравали да постоји воља међу професорима да сарађују, али да препрека њиховом дружењу није само језик, него и неусклађени распореди UWCiM -а и Гимназије Мостар. Многи су у интервјуима истакли недостатак свијести међу многим професорима Гимназије Мостар о сврси оснивања UWCiM -а и потреби да се ученици и професори Гимназије боље информишу о томе.

Сви су нагласили да је и за оне који имају позитивно мишљење о UWCiM -у дружење у пракси тешко изводљиво: распоред наставе у UWCiM -у и у Гимназији Мостар се не поклапа што је отежавајућа околност за заједничко дружење. И поред тога што су CAS активности биле отворене за ученике с оба наставна плана и програма Гимназије Мостар, и што су многи говорили веома позитивно о учествовању ученика Гимназије Мостар у њима, сама чињеница да су CAS активности за ученике Гимназије Мостар биле на добровољној основи, док су за ученике UWCiM биле обавезне, говори да се могла очекивати партиципација мањег броја ученика Гимназије Мостар (иако су се неки одазивали). Одређени број професора и ученика из Гимназије Мостар и UWCiM се ипак позитивно изјаснило о активностима у којима су заједнички наступили сви ученици, укључујући спортске активности (одбојка и

“ Доста је наглашавана и језична баријера, због тога што ученици Гимназије Мостар углавном или не говоре енглески језик или им недостаје самопоуздања да се упусте у разговор на енглеском језику...” “

кошарка посебно) – за чије одвијање су се значајно побољшали услови на теренима у току 2009. – излете, прикупљање новца за јавну кухињу, концерте, кино пројекције, итд. Многи интервјуисани појединци су споменули Савјет ученика чији су чланови представници свих ученика, а које је покренуло неколико пројеката. Везе с Савјетом ученика су по мишљењу већег броја ученика UWCiM исказаног у интервјуима донекле допринијеле охрабривању ученика UWCiM /Гимназије Мостар да се заједнички укључе у пројекте као што су: музичка догађања, секција Модел Уједињених нација и различита такмичења. Заједничко мишљење је да би и једни и други ученици требали уложити више труда у подстицање интеракције и међусобног разумијевања. Иако је Савјет ученика изгледа постао мање ефикасан (чак је недавно дошло и до његовог гашења) ученици се ипак надају да ће бити поново успостављен.

Многи интервјуисани ученици и професори Гимназије дијеле мишљење да, иако је очигледно да постоји сарадња у неким областима на релацији UWCiM /Гимназија Мостар, још увијек има доста простора да се ту нешто више уради – мада су се у већини случајева сложили да су односи UWCiM / Гимназија Мостар још увијек у повојима и да су ученици и професори те двије институције већ постигли много у веома кратком периоду. Ученици UWCiM -а, и страни и домаћи, дијеле мишљење да је прије било јако мало интеракције међу ученицима UWCiM -а и Гимназије Мостар, али да сад сигурно има више контаката него на самом почетку. Неки су навели да је то тако због захтијевних програма и неусклађених распореда и да UWCiM још увијек није довољно дуго у згради Гимназије Мостар да би се ученици Гимназије Мостар навикли на његове ученике. Доста је наглашавана и језична баријера, због тога што ученици Гимназије Мостар углавном или не говоре енглески језик или им недостаје самопоуздања да се упусте у разговор на енглеском језику, а страни ученици никако не говоре локални језик. Два ученика, чији матерњи језици припадају групи словенских језика, су у интервјуима истакли да им је било лакше него другима успоставити контакт с ученицима Гимназије Мостар због тога што могу разумјети локални језик.

Према мишљењима UWCiM ученика, неки

ученици Гимназије Мостар су показивали вољу за укључивање у активност UWCiM -а, али је воља примјијењена углавном код ученика који су склопили пријатељства с ученицима UWCiM -а (који су вјероватно раније ишли у Гимназију Мостар) или код ученика који и сами планирају да се пријаве за упис у UWCiM. Такође се осјећало да ученици и професори Гимназије Мостар често имају погрешне ставове о UWCiM -у (нпр. да је то школа само за богате ученике). Једна локална ученица, која је раније ишла у Гимназију Мостар, је у интервјуу изјавила да њени гимназијски пријатељи нису имали позитивно мишљење о ученицима UWCiM -а: дијелом због погрешних ставова да су они сви богати, али и због других ствари које сматрају «чудним», нпр. ученици UWCiM боје своје косе у необичне боје и организују трансродне забаве. Локални ученици који су из Гимназије Мостар прешли у UWCiM заиста могу у неким случајевима одиграти улогу моста између двије групе ученика. Једна таква ученица је у интервјуу примјетила да јој је посебно драго што је могла задржати своја гимназијска пријатељства, а истовремено слопити и нова пријатељства унутар UWCiM -а. Друга ученица, која је такође похађала Гимназију Мостар прије уписа у UWCiM, је настојала да стекне што више пријатеља у Гимназији Мостар, па је помагала у организовању караоке вечери на које су позвани сви ученици из школе. Генерално говорећи, из интервјуа су у погледу ученика који су прво ишли у Гимназију Мостар произашла два различита виђења. По једном су се они дистанцирали од својих ранијих пријатеља и новостворени утисак је да они сада мисле да су, промјеном школе, постали дио академске елите (обично се и дешава да се најуспјешнији ученици Гимназије Мостар уписују у UWCiM). С друге стране је дато неколико примјера, чешће навођених, ученика који су тиме што су стекли пријатељства у Гимназији Мостар прије стицања нових пријатеља у UWCiM -у послужили као мост између двије групе, омогућавајући на тај начин стварање пријатељских односа на релацији UWCiM -Гимназија Мостар.

Једна ствар, коју су истакли ученици и професори обје школе, је да подстицање ученика (или професора) на интеракцију захтијева пуно више од позива другој страни да се придружи некој активности

“...Успјех прве генерације UWCiM -а у обезбјеђивању мјеста на престижним свјетским универзитетима је један од разлога што је локално мишљење постало позитивније и што се повећава број ученика који желе да се упишу у UWCiM.”

коју организује нека од скупина. Као што је примијетила једна професорица, ученици се неће дружити само зато што им је речено да се друже. Испричано је неколико прича о једној групи ученика (обично су то ученици UWCiM -а) који су организовали забаве или дружења и на њих позивали ученике друге групе који не би дошли, иако су били позвани. По мишљењу једног ученика који је одбио један такав позив, разлог неодазивања није непријатељски став позваних ученика или то што они не желе да се друже, него они једноставно осјећају недостатак самопоуздања кад морају да изађу из оквира своје безбједне зоне угодности (у неким случајевима се несигурност јавља због недовољног познавања енглеског језика и што нису сигурни како ће да буду прихваћени). Професори који су коментарисали овај феномен углавном мисле да је за организовање заједничких активности, ако се жели постићи успјех, потребна одређена врста административне подршке. Неки професори мисле да све предложене заједничке активности морају имати сврху да би ученицима биле занимљиве; неки су сугерисали да такве активности морају бар у почетку бити обавезне, тако да ученици не могу одбити учешће у њима. Поређење са ситуацијом унутар UWCiM -а би овдје изгледа могло подржати такву аргументацију, јер су снажни позитивни односи створени међу ученицима UWCiM -а из разних средина без сумње у великој мјери настали као резултат обавезног (у почетку не увијек и добродошног) заједничког смјештаја и CAS активности, који би можда имали и друкчији исход да нису били обавезни. Одјек Алпортове „Хипотезе

контакта” је овдје веома изражен. Алпортово мишљење да одбацивање предрасуда између чланова различитих група захтијева да оне имају заједнички циљ, институционалну подршку, сарадњу и једнак статус група има јак одјек у мишљењима професора и ученика о факторима чије постојање је обавезно ако се жели успостави међусобног контакта ученика Гимназије Мостар и UWCiM -а.

На питање о односима између Гимназије Мостар и UWCiM -а, многи професори и ученици су углавном одговорили да су њихови односи још у повоју и да не треба очекивати много, али су истакли да се у том правцу чине позитивни кораци. Неки интервјуисани појединци истичу да многи домаћи људи сматрају UWCiM чудним и то не само зато што окупља ученике из различитих културолошких средина, него и због слободе коју даје ученицима, чињенице да се ученици UWCiM -а облаче друкчије од њихових вршњака или због неких активности које се организују унутар те школе. Недостатак свијести и погрешно тумачење, посебно на самом почетку, је такође допринијело стварању перцепције међу неким ученицима Гимназије Мостар да је UWCiM улез у њиховој згради и погрешни ставови да су, нпр. ученици UWCiM сви „богата дјеца” (док се у ствари њихово школовање финансира стипендијама). Успјех прве генерације UWCiM -а у обезбјеђивању мјеста на престижним свјетским универзитетима је један од разлога што је локално мишљење постало позитивније и што се повећава број ученика који желе да се упишу у UWCiM

4. ЗАКЉУЦИ И ПРЕПОРУКЕ

У истраживању обима успјеха UWC-IB пројекта у подстицању интеграције међу ученицима UWCiM -а и Гимназије Мостар, ова студија је дошла до више резултата који указују на велики успјех у неким областима, а мањи у другим. Окупљање унутар ученика UWCiM -а припадника све три босанскохерцеговачке етничке заједнице и остатка свијета је свакако омогућило интеграцију којој је UWC-IB

пројекат и тежио. Студија је наишла на бројне примјере нових пријатељстава, одбачене погрешне ставове и стереотипе засноване на незнању и одбачене предрасуде – унутар група ученика из БиХ, унутар страних група ученика и између локалних ученика из БиХ и међународних група ученика у UWCiM -у. Разлози за промјене које су настале унутар ученичког тијела су очито комплексне, али

“ Утицај UWCiM -а на ученике Гимназије Мостар је било теже разлучити, јер смо видјели доказе који су наговјештавали позитиван став међу неким ученицима и професорима и негативан став међу другима. ”

изгледа да је несумњив утицај заједничког смјештаја ученика на комплетан ментални склоп и ставове ученика UWCiM -а, као и утицај новог знања стеченог на настави у разреду, учествовања у CAS активностима и дружења с вршњацима који потичу из различитих културолошких средина.

Утицај UWCiM -а на ученике Гимназије Мостар је било теже разлучити, јер смо видјели доказе који су наговјештавали позитиван став међу неким ученицима и професорима и негативан став међу другима. Чињеница да су се промјене спорије одвијале у Гимназији Мостар него у UWCiM -у не изненађује ако је посматрамо с аспекта постојања језичне баријере и различитих распореда наставе, који су углавном истицани као сметња већој интеракцији између ученика Гимназије Мостар и UWCiM-а. Непостојање тих сметњи и обавезно заједничко становање у контексту UWCiM су несумњиво један од разлога друкчијег исхода у UWCiM контексту. Мора се признати, међутим, да је направљен напредак у погледу повећане интеграције између ученика UWCiM -а и Гимназије Мостар, који се огледа у учешћу у заједничким активностима и доказима стечене наклоности коју према ученицима UWCiM -а показују њихови вршњаци из Гимназије Мостар. Овдје су без сумње важне и сугестије професора и ученика о околностима у којима би заједничке активности вјероватно имале позитиван исход, које су у складу са студијама које су успиједиле након Алпортовог оригиналног дјела (погледајте Esses et al., 2005).

При извођењу закључака о обиму у којем је оснивање UWCiM -а довело до појачане интеграције међу ученицима који потичу из различитих културолошких средина мора се узети у обзир да се неки фактори препознају и у другим контекстима, у којима млади људи из различитих културолошких средина напуштају своје домове ради школовања и/или се окупљају како би подијелили заједничка искуства. Заједничка студија о програму Међународне матуре у разним школама широм свијета би могла довести до већег међусобног разумијевања међу свим укљученим групама. Заједнички интернатски смјештај ученика и ваннаставне активности, као и етос школе/колеџа посвећен промовисању већег глобалног

разумијевања, би такође могли довести до открића/закључака који се подударају са закључцима ове студије. Укратко, искуства ученика сваког другог Колеџа уједињеног свијета су вјероватно слична искуствима ученика UWCiM -а. Иако је локација UWCiM вјероватно јединствена у свијету, искуства његових ученика сигурно имају сличности с искуствима ученика других Колеџа уједињеног свијета. За наставак истраживања би било интересантно упоредити искуства ученика у Мостару с искуствима ученика осталих Колеџа уједињеног свијета. Закључци ове студије су, међутим, јединствени у расвјетљавању искустава ученика UWCiM -а и Гимназије Мостар и неких темељних фактора који су утицали на та искуства.

Сљедеће препоруке су настале као резултат ове студије:

- да се наставе и продубе започете активности око подизања разумијевања и свијести о карактеру и сврси UWCiM -а међу професорима и ученицима Гимназије Мостар и њиховим родитељима
- да се прошири сарадњу између професора UWCiM -а и Гимназије Мостар и да се настави заједнички рад у области наставе из предмета природних наука
- да се повећа организацијска подршка унутар UWCiM -а и Гимназије Мостар како би се привукли и окупили ученици из различитих културолошких средина да на једнакој основи учествују, у активностима које имају заједничке циљеве, како би се повећала вјероватноћа да ће интеракција довести до већег интеркултуралног разумијевања
- да се проведе накнадна студија о бившим ученицима UWCiM -а, с циљем упознавања и разумијевања њихових перцепција о трајнијим учинцима њиховог UWCiM искуства у новим и недавним контекстима
- људи који се у БиХ баве утврђивањем политике и планирањем требају да схвате доказе прикупљене кроз ову студију као допринос њиховом размишљању о предностима интегрисаног образовања у подстицању већег разумијевања између различитих група.

КОРИШТЕНИ ИЗВОРИ

Allport G (1988) The Nature of Prejudice (Природа предрасуда): Addison-Wesley

Dovidio J F, Glick P and Rudman L A (eds) (2005) On the Nature of Prejudice (О природи предрасуда): Fifty Years After Allport (Педесет година послје Алпорта), Oxford: Blackwell Publishing

Esses V M, Jackson L M, Dovidio J F and Hodson G (2005) Instrumental Relations Among Groups: Group Competition, Conflict, and Prejudice

(Инструментални односи међу групама : конкуренција, конфликт и предрасуде), in J F Dovidio, P Glick and L A Rudman (eds) On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport, Oxford: Blackwell Publishing

Hayden M C, Rancic B A and Thompson J J (2000) Being International: Student and Teacher Perceptions from International Schools (Бити интернационалан: Перцепције ученика и професора међународних школа), Oxford Review of Education, 26, 1, 107–123

Анекс 1

Метода прикупљања података примијењени током истраживања

- Упитници за ученике UWCiM -а: подијељени су свим ученицима у два наврата: у марту 2008. и мају 2009., одговори су морали да буду на енглеском језику, радном језику UWCiM-а, а попуњени упитници су се слали електронским путем.
- Упитници за ученике Гимназије Мостар: подијељени су свим ученицима два пута: у марту 2008. и мају 2009, а одговарани су писмено на два локална језика.
- Интервјуи с ученицима UWCiM -а: са садашњим ученицима UWCiM – а обављани приликом посјете Мостару у априлу 2008., новембру 2008. и априлу 2009. Ученици су за интервјуе увијек били подијељени у: фокус групе од 5 или 6 ученика, на прву и другу годину, локалне и стране ученике, а сви интервјуи су одржани на енглеском језику.
- Интервјуи с ученицима Гимназије Мостар: одржавани у фокус групама од 5 или 6 ученика, одвојено за ученике са бошњачког и хрватског програма приликом посјете Мостару у априлу 2008., новембру 2008. и априлу 2009. У овом случају је кориштена помоћ преводиоца, како би ученици могли да одговарају на питања на локалном језику.
- Упитник за професоре UWCiM -а: доступан свим професорима у електронској форми на енглеском језику (радни језик UWCiM-а) у мају 2008.
- Интервјуи с професорима UWCiM -а : индивидуални (један на један) интервјуи са страним и домаћим професорима, вишим менаџерима и старатељима, на енглеском језику (радном језику Колеџа) приликом посјета Мостару у априлу 2008., новембру 2008. и априлу 2009.
- Интервјуи с професорима Гимназије Мостар: обављани на локалном језику уз помоћ преводиоца, индивидуални (један на један) с локалним професорима с оба наставна плана и програма у Гимназији Мостар, укључујући директоре у Мостару у априлу 2008., новембру 2008. и априлу 2009.
- Интервјуи с родитељима: Лицом у лице разговори с једним бројем родитеља локалних ученика, поново уз помоћ преводиоца вођени у Мостару у новембру 2008. и мају 2009.
- Интервјуи с бившим ученицима UWCiM -а: У мају 2009. је било могуће интервјуисати неке бивше ученике UWCiM -а, који су годину раније матурирали, а у вријеме интервјуа су били на крају прве године студија (четворо их студира у Мостару а једно у САД-у).
- Интервјуи с представницима локалне заједнице: Мали број интервјуа лицем у лице с члановима локалне заједнице, уз помоћ преводиоца у Мостару у априлу 2009.

CfBT Education Trust
60 Queens Road
Reading
Berkshire
RG1 4BS

0118 902 1000
www.cfbt.com